

Föräldramöten som dialog och kunskapsutveckling

En dag sent i oktober rör sig en stor mängd människor i skymningen över skolgården mot entrén till Tulpanskolan som är en F-6 skola. Det är skolans elever, deras vårdnadshavare och syskon. Inne på skolan tas de emot av rektor, lärare och andra personer som arbetar inom skolan.

Och här finns också jag, som i mitt uppdrag som flerspråkighetsforskare haft förmånen att följa svenska skolans utveckling från en enspråkigt och monokulturellt inriktad skola i dess utveckling mot allt större öppenhet för språklig och kulturell mångfald. Genom ett nära samarbete mellan skola och universitet har jag under några år haft del i Tulpanskolans utveckling.

Tulpanskolan har sedan ett antal år tillbaka en språkpolicy som innefattar transspråkande, det vill säga att elevernas flerspråkiga resurser används i undervisningen (se t.ex. García 2009; Cummins 2017; Svensson 2017). På skolan har man nu beprövat erfarenhet av transspråkande med ökad samverkan mellan skola och vårdnadshavare med berikande ömsesidiga kontakter och kommunikationskanaler som följd. Dessa erfarenheter speglas i föräldramötets upplägg.

Bakom den stora tillströmningen av vårdnadshavare och barn denna kväll ligger ett långsiktigt arbete med förändring av förhållnings- och arbetssätt på skolan för att skapa goda relationer och tillit vilket beskrivs av Daniel, som är skolans rektor:

Det här är som vilken skolmiljö som helst egentligen där man alltid ska ha kontinuerlig kontakt med vårdnadshavare, men det kan ju vara lite svårare när det är en flerspråkig miljö därför att alla kanske inte är så starka i svenska. Då vill man hitta andra vägar. Man får inte tänka 'typiskt dom kommer inte då får dom ingen information'. Då måste man hitta andra sätt. Om man inte bjuder in och ger vårdnadshavarna möjligheter till inflytande och delaktighet då sker det inte heller. Det finns ingen naturlig tradition hos en del föräldrar att ta del av skolan men då måste vi visa att det är så vi vill ha det.

Rektorn framhåller här några viktiga hållpunkter som är grundläggande för att skapa goda relationer och tillit mellan vårdnadshavare och lärare på Tulpanskolan. Det ena har sin utgångspunkt i förhållningssätt till språk, det andra handlar om att bana nya vägar och det tredje att det är skolans ansvar att vårdnadshavarna blir delaktiga och får inflytande vilket innebär att vårdnadshavare inte ska skuldbeläggas för utebliven delaktighet.

Högstadieskolan Anneskogsskolan har inte samma långa erfarenhet av transspråkande strategier i undervisningen men arbetssättet är på ingång genom utbildning om transspråkande bland skolans lärare och föräldramötet är ett första försök i riktning mot större öppenhet för flerspråkighet och interkulturalitet.

Interaktiva arenor för föräldramöten i alla klassrum

Den här kvällen var det alltså vad som traditionellt brukar kallas föräldramöte, men det skiljde sig på flera sätt från hur sådana möten brukade arta sig på Tulpanskolan för ett antal år sedan. Vilka är då skillnaderna?

- Den stora skillnaden är först och främst att tidigare föräldramöten, som kunde vara möten i klassrumsmiljö, samling för hela skolan eller så kallat Öppet Hus, var glest besökta men denna kväll kommer i stort sett alla vårdnadshavare till skolan.
- En annan skillnad är att föräldramötena, som tidigare oftast mest bestod av ensidigt riktad information från skola till vårdnadshavare, nu i stället utspelas på interaktiva arenor i alla klassrum.
- En tredje skillnad är ansvarsfördelningen, som tidigare utgick från att det var skolledningens eller lärarens ansvar att ordna meningsfulla möten, men nu är också eleverna delaktiga och i viss mån också vårdnadshavarna ansvariga för att det blir ett bra möte. Visserligen har skollledning och lärare haft sin del i organisation och skapande av förutsättningarna tillsammans med eleverna men i kväll är det elevernas och deras vårdnadshavares kväll. Lärarnas styrning beror till viss del på stadiet på så vis att i förskoleklasser och lägre årskurser har lärare en starkare styrning, men ju äldre eleverna blir desto mer ansvar får eleverna för föräldramötet som vårdnadshavarna bjuds in till.
- En fjärde skillnad är det innehåll som erbjuds vårdnadshavarna denna kväll. Tidigare har det ofta handlat om enkelriktad information från skolans sida av mer formellt slag som exempelvis innehållet i läroplaner och regler medan detta är en kväll då vårdnadshavare och deras barn kan samverka och fördjupa sig i ett riktat gemensamt kunskapsinnehåll. Vårdnadshavarna har redan fått förståelse i arbetsområdet, vilket beskrivs mer ingående nedan, och får nu konkret insyn i sina barns lärande.
- En femte skillnad är den mångfald av språk som talas på skolan denna kväll. Av skolans närmre 300 elever talar cirka 96 % minst ett annat språk i hemmet förutom svenska. Språkbruket varierar stort i hemmen och det finns oftast inget övergripande entydigt språkligt mönster på samma sätt som i hem där vårdnadshavarna har samma språk som skolans undervisningsspråk. Exempelvis har forskningsstudier på Tulpanskolan visat hur skolans elever växlar mellan olika språk i hemmen och också över dagen under skoltid och fritid (Svensson 2017, 2019). Under tidigare föräldramöten var svenska det i särklass genomgående språket med en viss komplettering med översättningar via tolk. Denna kväll är svenska visserligen fortfarande det dominerande

språket men det finns också många inslag av de cirka 30 språken som talas i elevernas hem.

I följande avsnitt diskuteras först några språkliga aspekter med utgångspunkt från formuleringar i den inbjudan som gått ut och därefter hur man på olika sätt arbetat för att göra vårdnadshavare delaktiga i skolarbetet, ett arbete vars resultat bland annat visar sig genom den stora tillströmningen till föräldramötet.

Att formulera meddelanden – att bjudas in eller kallas till ett föräldramöte

Att skicka ut en inbjudan till ett föräldramöte kan tyckas vara en lätt sak, men på Tulpanskolan har man erfarenhet av att sådana meddelanden till föräldrarna måste formuleras mycket tydligt för att inte skapa missuppfattningar. Om man analyserar formuleringarna i utskicket till vårdnadshavarna kan man upptäcka att det speglar både gemenskap och tillit men samtidigt tydliga förväntningar på vårdnadshavarna.

Tulpanskolan

Temaafton 23 oktober kl 17–18

F–6

Onsdagen den 23 oktober
presenterar våra elever

det röda temat – min värld mitt liv

för er föräldrar

Alla elever går i skolan denna
kväll. Samling i klassrummet

Lämna lappen till klassläraren så att vi vet att
du fått informationen.

Alla föräldrar/vårdnadshavare ska följa med
sina barn till skolan och delta på lektionen

Figur 1. Inbjudan till föräldramöte

Användning av pronomen i uttrycken våra elever och er föräldrar skickar signaler om att skola och föräldrar befinner sig i en samverkande ömsesidighet där det direkta tilltalet till föräldrarna drar in dem i en samtalslikande kommunikation mellan två likvärdiga parter. Att känna sig ingå i ett partnerskap där man av lärare betraktas som likvärdig partner har positiva effekter för föräldrars delaktighet i skolan (Wanat 2010) och forskare som Henderson & Mapp (2002) har genom undersökning av ett antal skolstudier kommit fram till att framgångsrika lärare just uppvisar mönster som tyder på att de känner ett delat partnerskap med

familjerna vad gäller ansvar och makt, en känsla av partnerskap som kan avspeglas i något så enkelt som val av pronomen. Identitet och partnerskap är också framträdande aspekter i forskning av Little & Kirwan (2018a, 2018b) där vårdhavare, lärare och skolledning gemensamt antagit en flerspråkig policy som genomsyrar skolans verksamhet med betoning på elevernas flerspråkiga litteracitetsutveckling.

I meddelandet framkommer det samtidigt uttryckligen att skolan förväntar sig att föräldrarna hörsammar kallelsen. Det är ett tydligt språk som visar att man räknar med föräldrarnas medverkan i en extra insatt lektion under en timme på kvällen. Uttryck som alla elever går och Alla föräldrar/vårdnadshavare ska kan kanske verka ett lite otrevligt burdust och uppfostrande sätt att bjuda in till föräldramöte. Men erfarenheter från den här skolan har visat att ett ganska sedvanligt sätt att uttrycka sig på ett utifrån svensk normtradition artig inbjudande sätt till vårdnadshavare med uttryck som välkomna till och inbjudan kan missuppfattas därför att en del vårdnadshavarna har begränsade kunskaper i svenska och olika kulturella erfarenheter av hur man uttrycker artighet. Ord som välkomna och inbjudan kan ge associationer till festliga tilldragelse om man inte är medveten om att de faktiskt i sig kan innebära att det egentligen inte är frågan om frivillighet. Osman & Månsson (2017) har i en undersökning av somaliska föräldrars förhållande till skolan visat att lärare ofta har en föreställning om att föräldrar med utländsk bakgrund kan förstå svenska språket i högre grad än vad de egentligen gör. Lärarna inser därför inte alltid vilka svårigheter det kan innebära att inte bara lära sig förstå de språkliga uttryckens inneboende mening utan också de underliggande normer och värderingar som ligger invävda i de språkliga formuleringarna. Därför innebär noggrann eftertänksamhet från skolans sida med formulering utan tvetydigheter i en inbjudan till vårdnadshavarna att de får god hjälp att tolka meddelandet korrekt. Om skolan vill att vårdnadshavarna ska komma till ett möte är det därför således angeläget att påtala vikten av vårdnadshavarnas närvaro, vilket i detta fall innebär att tydligt tala om att det inte är frågan om att eleverna själva ska skickas till en extralektion utan att vårdnadshavarna ska följa med. Det här är som ett eko av rektorns uttalande att ”vi måste tala om hur vi vill ha det”. Att vårdnadshavarna kommer till möten som skolan ordnar är ett led i det som skrivits fram i läroplanen att skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling (Skolverket 2018:7).

Att nå vårdnadshavare genom kunskapsutveckling

Skolan kallar således här till en temaafon med en konkret rubrik som utgår från det kunskapsinnehåll som bearbetats i det röda temat – mitt liv min värld. Tulpanskolan har som en av grundpelarna i sin aktivitetsplan skrivit in det som benämns Regnbågen (röda, blåa, gula och gröna temat) som innebär att läsåret är indelat i fyra ämnesövergripande arbetsområden som löper som en röd tråd och utgör stommen för all kunskapsutveckling. Hela skolan arbetar därför samtidigt och parallellt med läroplanen som grund utifrån samma tema, och denna kväll är det ett avslut på det röda temat. Den här kvällen är därför kunskapsstoff och

lärande i centrum men mötet får också enligt rektor Daniel betydelse för relationsskapande och byggande av tillit:

Den här kvällen handlar också om att bygga identiteter när vårdnadshavarna tänker 'o vad mitt barn kan och jag kan också'. Det finns många såna här viktiga pusselbitar som vi inte planerar för men som sker ändå. Man ser det ju på ögonen på föräldrarna när dom sitter och tittar och kanske fotograferar och filmar sina barn, och vi vet att de ofta skickar vidare till exempelvis Irak eller Mogadishu. Sen så är det så att vårdnadshavarna går ju in i dom här diskussionerna och är med och då ser barnen att föräldrarna kan. Det är som en fortbildning för alla. Dom mötena är ju inget vi organiserar i minsta detalj för, utan sådant som händer när vi låter människor mötas.

Från skolans sida har man ett kunskapsinnehåll som man vill förmedla i respektive ämnesövergripande tema och under resans gång tränas bland annat många begrepp i samarbete med vårdnadshavarna. Det gäller då från skolans sida att skapa förutsättningar för att också vårdnadshavarna ska få förståelse för vad begreppen innebär. Detta är också tanken i en annan av grundpelarna i skolans aktivitetsplan: Transspråkande ska genomsyra all undervisning på Tulpanskolan oavsett ämne eller ålder på elevgruppen. Transspråkande som således innebär att elevernas flerspråkiga potential används som resurs i undervisningen har visat sig vara fördelaktigt för många flerspråkiga elevers framgång i skolan (García 2009; Cummins 2017; Svensson 2017). Många av eleverna talar ett annat språk än svenska i hemmet och för vårdnadshavarna är det oftast deras eget förstaspråk som de känner sig bekväma med och behärskar bättre än skolans undervisningsspråk svenska. För att stödja elevernas språkförståelse och befrämja deras flerspråkighetsutveckling samt göra vårdnadshavarna delaktiga i sina barns skolgång används därför transspråkande som en pedagogisk strategi på Tulpanskolan. På så vis får både barnen och deras vårdnadshavare möjlighet att bli insatta i ämnesområdena med deras respektive begrepp

För vårdnadshavarna är kunskapsstoffet inget nytt eftersom de redan genom information från skolan och genom det som man benämner samarbetsläxor fått förförståelse om kvällens röda tema som bland annat handlar om demokratifrågor och om hur man kan göra för att bli en bra demokratisk medborgare.

Förutom olika aktiviteter finns också allt genomgången material tillgängligt och är till exempel uppsatt på väggar eller ligger på bänkar och i hyllor.

Det förekommer många olika aktiviteter i de olika klassrummen med exempelvis läggspel som är upplagt för diskussion om livsåskådningsfrågor mellan vårdnadshavare och barn, frågesporter, collagevandring, tolkningar med diskussion av begrepp och framträdande av eleverna. De intensiva diskussionerna mellan barn och vårdnadshavare och de aktiva engagemang som präglar kvällens möte är således förberett under en längre tid.

Att samverka genom transspråkande samarbetsläxor

Inbjudan till föräldrars delaktighet sker inte bara genom föräldramöten utan på många olika vis på Tulpanskolan, exempelvis genom information i digitala veckobrev, men skolans transspråkande strategier har framför allt stor betydelse.

På skolan har man på ett medvetet sätt arbetat under flera år med att utvidga och fördjupa det flerspråkiga arbetsområdet och det finns nu en förstelärare i transspråkande vars uppdrag, enligt skolans befattningsbeskrivning, är att följa upp och analysera det språkutvecklande arbetet med inriktning mot transspråkande samt utmana och fördjupa lärares kunskaper och lyfta forskning och relevant litteratur inom området. Inom en skola med 96 % flerspråkiga elever och med ett ständigt tillflöde av nyanlända elever är ett sådant uppdrag av största vikt och har ett påfallande inflytande på möjligheterna för flerspråkiga vårdnadshavare att bli delaktiga i sina barns skola.

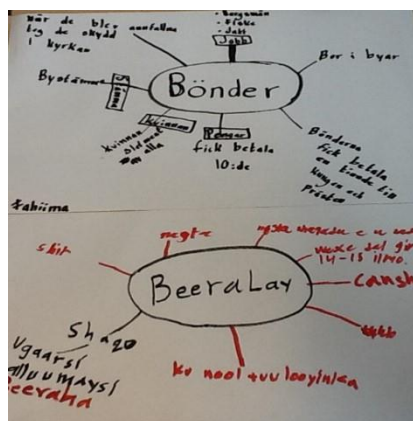
I sådana sammanhang är transspråkande samarbetsläxor en del av engagemanget. Transspråkande samarbetsläxor kan variera på många olika vis, till exempel som på lågstadiet att göra uppgiften hemma och be någon vuxen hjälpa till att svara.

<p>Rita i den här rutan en sak som man kan ha på huvudet</p> 	<p>Vad kallas den här saken? Svara på två språk.</p> <p>Språk 1: Keps</p> <p>Språk 2: 帽子</p>	<p>Varför har man den här saken? Svara på två språk.</p> <p>Språk 1: Sola</p> <p>Språk 2: 晒太阳</p>
---	--	---

Figur 2. Bild över transspråkande samarbetsläxa

Den första uppgiften på bilden visar hur eleven själv bestämmer vad den ska välja för ord för någonting som man har på huvudet. I den andra uppgiften ska eleven skriva vad saken kallas på två språk. På bilden har eleven skrivit keps på svenska och ett annat språk, i detta fall kinesiska. Den tredje uppgiften uppmanar eleven till att tala om varför man använder denna sak. Eleven ska skriva på två språk och har svarat "Sola" på svenska. Den kinesiska texten är mer omfattande än den svenska och visar att eleven har större behärskning i ett annat språk än skolans undervisningsspråk svenska. På det här viset kan eleven också visa sin lärare att hen har uppfattat uppgiften och kan utföra den korrekt men behöver sitt förstaspråk som hjälp för att visa fram hela sin kunskap. Samtidigt måste eleven också fundera över hur hen ska kunna uttrycka det på svenska och kopplar på så vis de båda språken till varandra.

Eller som på mellanstadiet att i en samspråkig i grupp i skolan göra flerspråkiga tankekartor och sedan följa upp och fylla på tillsammans med vårdnadshavarna hemma.

Figur 3. Tankekarta

I de här tankekartorna har eleverna utfört ett arbete som handlar om Medeltiden i Sverige, och denna uppgift handlar specifikt om att beskriva böndernas situation. Eleverna har bland annat lyft fram ämnesspecifika begrepp som bystämma och tionde, vilket lett till diskussioner och sökande via nätet om hur dessa begrepp ska kunna uttryckas på förstaspråket, i detta fall somaliska. Tankekartorna ska sedan tas med hem till vårdnadshavarna för att eleverna tillsammans med sina vårdnadshavare ska diskutera tankekartorna utifrån sina egna historisk-kulturella betingelser.

I ett antal intervjuer med och enkäter till vårdnadshavare och elever på Tulpanskolan (Svensson & Khalid 2017; Svensson, Melkersson & Khalid 2018) framkommer att vårdnadshavare hjälper sina barn oftare med läxorna om de är transspråkande än enbart på svenska, att vårdnadshavare anser att sådana samarbetsläxor är berikande för både dem själva och deras barn och att det då särskilt handlar om utvidgning av kunskaperna i svenska och de andra ämnena. Dessutom framhåller de vårdnadshavare som blivit intervjuade och svarat på enkäterna att de anser att det är intressant, roligt och viktigt. Dessa undersökningar har utförts till ett begränsat antal och kan inte sägas omfatta alla vårdnadshavare på Tulpanskolan, men man kan ändå utläsa en trend att transspråkande samarbetsläxor tycks uppfattas positivt och skapa möjligheter till ett närmande till skolan och delaktighet i barnens lärande. Vid intervjuer med de flerspråkiga elevernas vårdnadshavare framhåller de också att de dessutom anser läxor som mycket betydelsefulla för sina barns kunskapsinhämtning och möjligheter till framgång i svenska skolan, ett sätt för barnen att få extra möjligheter att kunna tillägna sig förväntade kunskaper (Svensson & Svensson 2020). Många av vårdnadshavarna har också erfarenheter av läxläsning i sin egen skolgång och känner sig hemmastadda med uppfattningar om läxläsning som ett sätt att befästa och utveckla kunskaper. Det framkommer att man arbetar språkligt på olika sätt i dessa familjer som ibland har ett språkbruk som präglas av flera olika språk, inte bara förstaspråket och svenska. Det framkommer också att vårdnadshavare som inte själva anser sig ha möjlighet att hjälpa barn med läxorna är noga med att barnen får läxhjälp på annat håll, till exempel genom att se till att de deltar i skolans organisation för läxläsning eller genom exempelvis frivilligorganisationer, andra släktingar eller engagemang av barnens syskon. Det

är också ett sätt för vårdnadshavare att vara delaktiga i skolans arbete när man ordnar andra utvägar för sina barn att inhämta kunskap om man inte själv besitter den tid eller de kunskaper som samarbetsläxorna förutsätter.

För lärarens del är det viktigt att vara lyhörda för föräldrarnas levnadsvillkor om man arbetar med samarbetsläxor. Sådana läxor kan upplevas som exkluderande och inte det inkluderande verktyg man tänkt sig, vilket kan hända i sådana fall där vårdnadshavarna exempelvis inte har en tidigare skolgång att luta sig mot och kanske varken kan läsa eller skriva på förstaspråket. Att arbeta med transspråkande läxor medför därför inte per automatik att vårdnadshavarna upplever bättre kontakt med skolan och exempelvis vill komma på föräldramöten, vilket också framhålls av rektorn:

De tillhör den gruppen som är svårare att fånga bland dem vi har hos oss, det finns ju en blockering i det där. Man vill inte blotta sig och framstå som den som inte kan. Det kan vara svårt för dem att komma till det större rummet som ju gäller för ett föräldramöte.

Många gånger innebär en avsaknad av tidigare skolgång att vårdnadshavarna fått det svårare att ta till sig svenska och ett föräldramöte kan därför innebära en dubbel utmaning för dem, eftersom de varken förstår det skrivna eller talade ordet. Vid sådana tillfällen kan man naturligtvis tänka sig att anlitande av tolk vore den bästa insatsen för vårdnadshavarna. Men lärarna på Tulpanskolan har upplevt att vårdnadshavare inte kommer till föräldramötena ändå trots att de vet att det finns tolk på plats. Som en vårdnadshavare uttryckte det: ” Jag vill inte komma fast ni är snäll och fixa tolk. Jag känner mig utpekad. Alla ser att jag inte kan”. Ett sådant uttalande signalerar att den här vårdnadshavaren upplever någon form av skam som grundar sig i hur man upplever att andra bedömer en. Hjort (2004) har lyft fram hur ekonomiskt utsatta vårdnadshavare kan uppleva skam när deras brist på ekonomiska resurser blottläggs och de intar då bland annat en undvikandestrategi i förhållande till aktiviteter i skolan. Vårdnadshavarens uttalande ovan är just ett tecken på en sådan undvikandestrategi men i detta fall på grund av språklig utsatthet. Ett temamöte som det ovan beskrivna underlättar för vårdnadshavare som befinner sig i en sådan situation. De kan glida in i mängden och föra dialoger på det språk som de finner lättast med sina barn och de behöver ingen tolkhjälp. Under temakvällarna rör sig också skolans flerspråkiga lärare bland elever och vårdnadshavare och det kan finnas möjlighet att föra samtal med dem på förstaspråket utan att känna sig utpekad.

Uppsökande verksamhet för att mötas via olika kanaler

Lärarna på Tulpanskolan har lärt sig att i denna flerspråkiga miljö måste de revidera sina tidigare handlingsmönster och tänkesätt om hur föräldrakontakter ska gå till och många gånger måste de vara både kreativa för att finna nya vägar och därtill envist uthålliga. I en större grupp med elever kan sådana förändringar vara tidskrävande, ”men det finns inga genvägar”, säger rektorn. Läraren Indra säger:

Vår utgångspunkt är att alla föräldrar vill sina barns väl, men många gånger befinner de sig i en situation där de inte vet vilka oskrivna regler och normer som gäller och kanske inte

heller förstår att vi vill att de ska engagera sig. När vi märker att vårdnadshavarna av olika anledningar drar sig undan måste vi pedagoger vara aktivare. Om de inte kommer till våra överenskomna möten, till exempel utvecklingssamtal, då måste jag lägga på ett kol och ringa upp och bestämma ny tid och kanske göra om samma procedur flera gånger. Då inser de att vi vill att de ska komma och förstår att vi tänker att de är viktiga och sen kommer de. Och har de väl kommit så har vi kontakt.

Från skolans sida har man märkt att trots upprepade uppmaningar använder en del vårdnadshavare inte skolans digitala plattform för att skaffa sig information. Men som rektorn säger:

Man måste ändå vara positiv. Man måste hitta olika vägar att få kontakt för informationen måste gå fram. Man måste vara lyhörd för vilket jobb man jobbar mot. Precis som man jobbar mot en elevgrupp så måste man känna sina vårdnadshavare.

Ett vinnande koncept för Tulpanskolan har varit att möta vårdnadshavarna på de plattformar som de själva använder till exempel whatsapp och Google meet, och ge dem informationen där så att de är med i processen. Eftersom eleverna har fått egna digitala enheter där de förvarar allt sitt material och tar med hem har vårdnadshavarna möjlighet att följa skolarbetet och lärarna har möjlighet att kunna få kontakt direkt med hemmen både när det gäller informationsförmedling och samarbetsläxor. Det innebär att skolan är på plats hemma och vårdnadshavarna bjuds också på så vis in att närvara i skolan.

Trots alla digitala möjligheter i vilka också mejlkontakt ingår, är direktkontakten genom telefonen det verktyg som oftast används vid kontakt med vårdnadshavarna, enligt lärarna på Tulpanskolan. Både lärare och vårdnadshavare använder i hög grad denna traditionella möjlighet som också kompletteras med sms för exempelvis korta frågor, meddelanden och påminnelser.

Med utgångspunkt från en fallbeskrivning av ett föräldramöte har det här visats hur rektor och lärare på en F-6- skola arbetar för att kunna föra dialog med vårdnadshavarna och stärka kontakterna mellan hem och skola. Av central betydelse är rektors roll som pedagogisk ledare för att i samverkan med skolans lärare skapa miljöer som får vårdnadshavare att känna tillit till skolan såväl vad gäller deras barns kunskapsutveckling som de egna möjligheterna till inflytande och delaktighet i sina barns skolgång.

Vårdnadshavare som aktiva aktörer

Högstadieskolan Anneskogsskolan, liksom Tulpanskolan med stadierna F-6, ligger i ett mångfaldsområde med stort antal flerspråkiga elever och på båda skolorna finns inslag av transspråkande (García 2009; Cummins 2017) strategier i undervisningen sedan en kortare respektive längre tid tillbaka. Liksom på andra skolor har vårdnadshavarna tillgång till information genom skolans digitala plattformar samt kontakter genom utvecklingssamtal, medan endast ett fåtal vårdnadshavare visat intresse för de fysiskt sociala kontakter som inbjudningar till föräldramöten inneburit. ”Det kunde komma fem vårdnadshavare till ett möte och då var två av dem föräldrar till samma barn” som en av lärarna uttryckte situationen. Efter att ha studerat litteratur av Lahdenperä (2010) om

interkulturalitet i skolan och kontakter med vårdnadshavare beslöt man att satsa på ett möte där vårdnadshavarna skulle vara de aktiva aktörerna. De skulle alltså inbjudas till skolan för att skapa kunskapskanaler som går i motsatt riktning mot Tulpanskolans, nämligen att vårdnadshavarna skulle bidra till kunskapsstoffet genom att lyfta och diskutera sina egna erfarenheter.

Att formulera meddelanden– att bjudas in eller kallas till ett föräldramöte

Följande meddelande gick ut till vårdnadshavarna:

Tisdagen 17/9 kommer vi att ha föräldramöte här på Anneskogsskolan för vårdnadshavare till högstadielärover. Föräldramötet kommer att vara annorlunda i år. Tanken är att vårdnadshavare får en möjlighet att diskutera viktiga punkter med andra vårdnadshavare. Vissa elevarbeten kommer också att visas upp. Mötet avslutas med information kring sociala medier och appar.

Vi lever i en tid då internet och sociala medier har stor påverkan på människan. Det innebär också nya frågor för vårdnadshavare att förhålla sig till. Föräldramötet är tänkt att ge stöd i föräldraskapet och samsyn kring hur vi förhåller oss till saker som påverkar elevernas utveckling och skolgång.

18.00–19.00 Mingel: I språkgrupper diskuterar vi bland annat följande frågor:

- Hur borde läxor se ut för att de ska fungera?
- Hur ser bra kost ut för en tonåring (energidrycker och godis)?
- Hur mycket skärmtid är rimligt för tonåringar (speltid och tid på sociala medier)?
- Hur mycket sömn behöver tonåringar?

Under tiden kommer det att visas en del elevarbeten och finnas lite FIKA.

19.00–19.30 Information kring sociala medier och appar.

Liksom i meddelandet till föräldrarna på Tulpanskolan speglar det här meddelandet ett partnerskap mellan skola och vårdnadshavare genom användning av pronomen som vi och oss samt uttryck som samsyn, hur vi förhåller oss och hänvisning till att man lever i en gemensam tid där skola och vårdnadshavare kan utgöra ett stöd för varandra. Man inbjuder till diskussion om frågor som kan tyckas angelägna för tonårsföräldrar och låter också implicit vårdnadshavarna få veta att de har möjlighet att kunna använda sitt förstaspråk och inte hindras av språkliga begränsningar, eftersom det redan i kallelsen står att det ska bildas språkgrupper. De fyra hur-frågorna och uttryck som borde och rimligt visar ytterligare att man från skolans sida har önskemål om att få veta vårdnadshavarnas åsikter som betydelsefull samtalspartner.

Att nå vårdnadshavare genom kunskapsutväxling

Vid föräldramötet fylldes rasthallen snabbt av ett stort antal vårdnadshavare som till att börja med minglade med andra vårdnadshavare och lärare. Efter en stunds minglande hälsade rektor välkommen och föreslog efter en kort introduktion att

vårdnadshavarna kunde slå sig ner vid olika ”språkbord” i enlighet med de olika språk som fanns på skolan, till exempel somaliska, arabiska och bosniska eller bord med blandade språk. Valet var frivilligt och många valde blandade bord även om de haft möjlighet att tala sitt förstaspråk vid ett annat bord. Skolans lärare var närvarande och gick runt bland borden och deltog i samtal och de flerspråkiga lärarna hjälpte ibland till med tolkning vid vissa bord. Det blev livliga diskussioner vid borden och lärare vid respektive bord noterade vad som kom fram.

Därefter informerades man från skolans sida om digitala medier och appar och vårdnadshavarna ombads att göra en utvärdering. De kunde sätta ett kryss i någon av rutorna (grön = bra, gul = sådär och röd = dåligt), tycka till om frågorna och komma med önskemål om ev. andra frågor och slutligen kommentera i övrigt.

			
Hur upplevde du formen för dagens föräldramöte i stort?			
Hur upplevde du diskussionerna i gruppen?			
Upplevde du att frågorna var relevanta? Om inte, vad saknades? Svar:			
Övrigt:			

Vad som kom fram om mötet

Vid utvärderingen framkom att vårdnadshavarna tyckte att det hade varit god stämning i grupperna med många glada skratt. Alla vårdnadshavare var i stort sett nöjda och önskade fler liknande möten med mötesformen med undantag för någon som hellre ville ha mer traditionella föräldramöten med enbart information från skolans sida. Det senare uttalandet visar att vårdnadshavaren själv sätter gränser för sitt deltagande och speglar det som av Eriksson (2004) benämns isärhållandets princip, som utgår från föreställningen om att hem och skola är skilda arenor i barnens uppfostran. I sin utveckling pendlar barnet mellan dessa arenor där hemmet tillhandahåller det privata med omsorg och trygghet och skolan det offentliga med utbildning och utveckling mot samhällsliv. I motsats till denna princip står partnerskapsprincipen med idén om att skola och hem har gemensamt ansvar för omsorg och skolgång och att skolan ska präglas inte bara av omsorg av den enskilda eleven utan också fungera som stöd för familjerna vid deras ansvar för barnens fostran och utveckling.

Avsikten med mötet var att vårdnadshavare och skola skulle kunna komma fram till ett gemensamt förhållningssätt och samsyn för högstadiebarnen vad gäller läxor, skärmtid, kost och sömn. De diskussioner som uppstod utifrån frågorna ledde inte till direkt tydliga resultat vad gäller samsyn, exempelvis diskuterades mer det lämpliga antalet läxor per vecka än den egentliga frågan om hur de skulle fungera. Åsikter om lämplig skärmtid varierade medan man var ganska överens om fysiska betingelser som lämplig kost och tid för sömn. Det framfördes önskemål om att man hellre skulle debattera andra ämnen som var mer relaterade

till skolsituationen, exempelvis som hantering av bråk och konflikter och uppförande under lektionerna. Det kom också önskemål om att vårdnadshavare redan på förhand skulle kunna komma med förslag till frågor. Dessa önskemål tyder på föreställningar utifrån partnerskapsprincipen (Eriksson 2004) genom att vårdnadshavarna visar att de vill diskutera och på så vis få ha inflytande över skolverksamheten, exempelvis hanterande av konflikter.

Man önskade också få tillfälle att skapa föräldranät för stöd och information. Här antyds både ett intressant och viktigt behov från föräldrahåll; att fortsätta samtala om normer/värden i relation till sin roll som förälder, ett område som knappast ”klaras av” på ett föräldramöte. I skolor med hög procent flerspråkiga elever har vårdnadshavarna, och i många fall också deras barn, migrationserfarenheter som inte bara innebär själva migrationen som sådan utan också att etablera sig i ett nytt samhälle och bland annat ta del av ett nytt skolsystem (Björnberg 2013; Svensson 2019). I en artikel benämnd ”Det osynliggjorda föräldraskapets nätverk, länkar och broar” redovisar Bunar (2015) en studie där han undersökt vad skolan tillhandahåller av socialt kapital för att möjliggöra nyanlända vårdnadshavares etablering i samhället vilket enligt honom förutsätter att det föreligger starka relationer med ömsesidig respekt (2015:217). I sin undersökning analyserar och diskuterar han bland annat begreppet nätverk och dess utformningar. Bunar utgår i sina analyser från Ager & Strangs (2004) integrationsteori där det framhålls att sociala kontakter på lokal nivå är en pådrivande faktor för integration. Det är dock inte möjligt för den enskilda invandrade individen att kunna bygga sådana starka nätverk utan det är det omgivande samhällets strukturer som skapar förutsättningarna. Ager & Strang (2004) lyfter fram tre olika aspekter på sociala kontakter. Det första handlar om de sociala nätverk som föreligger mellan grupper med etnisk, religiös eller nationell samhörighet. Det andra är de länkar som upprättas till representanter i det officiella samhället, exempelvis skolan. Det tredje formen av sociala kontakter benämns av Ager & Strang sociala broar och innebär ömsesidiga kontakter mellan olika etniska, religiösa och nationella grupper, broar som kan leda till en djupare sammanhållning i ett mångfaldssamhälle (Bunar 2015: 220). Det är troligen skapande av sådana sociala broar som vårdnadshavarna på Anneskogsskolan efterlyser när de nämner föräldranätverk. Förmodligen tänker de sig ett nätverk över etniska och religiösa gränser, där den gemensamma nämnaren är deras barns skolgång och framtid, när de i sina utvärderingar lyfter fram önskemål att Anneskogsskolan ska skapa förutsättningar för sådana nätverk. Utifrån sina analyser drar Bunar (2015) slutsatsen att i de skolor som förekommer i hans studie är skapande av sådana förutsättningar inte särskilt framträdande. Man kan dock tänka sig att på Anneskogsskolan, där man beslutat att arbeta utifrån nya infallsvinklar i sitt samarbete med vårdnadshavarna, finns grogrunden att skapa förutsättningar för föräldranätverk som kan bidra med information och stöd.

Skolans reflektioner efter mötet

I lärarnas utvärdering av mötet var man nöjd med den stora uppslutningen och att diskussionerna hade varit livliga med utväxling av olika åsikter. Man hade

förhoppningar om att vårdnadshavarna haft utbyte av diskussionerna och att det kunde leda till vidare kontakter mellan dem. Dock hade man synpunkter på att mötet kunde ha organiserats mer genomtänkt och med större framförhållning, framför allt tyckte man att man inte hade tänkt efter ordentligt i förväg vilka frågor man egentligen skulle ha velat få svar på. Man funderade också på om eleverna skulle kunna engageras mer i samband med föräldramötet. Det här var skolans första försök att bryta en till synes resultatlös enspråkigt inriktad tradition och lärarna såg tydligt att här fanns potential att utveckla vidare inför nästa föräldramöte både vad gäller innehåll, flerspråkighet och knytande av kontakter mellan vårdnadshavare.

Tulpanskolan och Anneskogsskolan – två olika sätt att engagera vårdnadshavare genom föräldramöten

Denna artikel utgår från föräldramöten på två skolor i mångfaldsområden i två städer, den ovan nämnda Tulpanskolan, som är en F–6 skola, och högstadieskolan Anneskogsskolan. Båda mötena hade en agenda som bröt av mot tidigare traditionella, ofta glest besökta föräldramöten och nu samlade ett stort antal engagerade vårdnadshavare.

De tankar, idéer och slutsatser som jag för fram bygger till stor del på intervjuer med berörda personer, det vill säga vårdnadshavare, pedagoger, elever och rektor. Utifrån deras intervjusvar bygger jag upp mina diskussioner och relaterar också till forskning om skola och flerspråkighet. Jag var närvarande på föräldramötet på Tulpanskolan, men information om föräldramötet på Anneskogsskolan har jag fått av personer i det arbetslag som arrangerade mötet samt av tillhörande dokument.

De båda skolorna med elever från F-6 respektive högstadiet har här valt två olika sätt att vid de beskrivna föräldramötena intressera vårdnadshavare så att de vill delta i föräldramötet. För Tulpanskolans del ingår föräldramötet som ett led i en större satsning som är planerad redan från terminsstart på höstterminen och verkställs i slutet av oktober medan Anneskogsskolan väljer att lägga sitt föräldramöte ganska tidigt efter årets skolstart med frågor som inte direkt anknyter till själva skolarbetet. Tulpanskolan har valt att låta vårdnadshavarna vara del i en gemensam kunskapsutveckling tillsammans med sina barn medan Anneskogsskolan fokuserar vad som till större delen händer på tonårselevernars fritid, faktorer som inte direkt handlar om elevernas skolarbete men som ändå kan tänkas påverka hur elever presterar i skolan. På Tulpanskolan har eleverna fått ett ansvar att planera och genomföra föräldramötet, men på Anneskogsskolan har de ansvariga lärarna lagt upp planeringen och endast ett litet antal elever deltog i föräldramötet genom att exempelvis servera fika, ett förhållande som sedan lärarna tog upp i sina reflektioner. Båda föräldramötena tilldrar sig i mångfaldsområden och skiljer sig från hur föräldramöten av tradition har utformats i skolor sedan flera årtionden tillbaka. Man försöker hitta nya vägar och anpassar mötena till att skolorna ligger i en mångfaldsmiljö på så sätt att flerspråkighet och interkulturalitet ses som naturliga inslag.

Föräldramöten av detta slag är inte i sig den enda springande punkten för att skapa goda relationer och bygga upp kommunikation och tillit mellan hem och skola men de är en av flera faktorer som skapar en miljö där alla vårdnadshavare kan känna sig välkomna och bekräftade.

Diskussionsfrågor

1. På Anneskogsskolan gjorde lärarna i efterhand reflexionen att man inte hade funderat igenom tillräckligt noga vilka frågor man ville ha svar på. Vad tänker vi skulle vara bra frågor att förbereda föräldrarna på och ta upp till diskussion på ett föräldramöte på en skola där i stort sett alla elever är flerspråkiga?
2. Elever ska (enligt läroplanen) med stigande ålder få ett större ansvar för sin egen utveckling mot en större självständighet (frihet) och erövra normer och värderingar på demokratisk grund. Kan den omständigheten ha någon betydelse för hur ett föräldramöte organiseras på olika nivåer inom grundskolan?
3. På Tulpanskolan säger rektorn ”det finns inga genvägar”, och menar då att man måste lägga ner den energi och tid som behövs för att nå alla vårdnadshavare. Diskutera vad vi tycker är rimligt att begära av en klasslärare med en klass där ett antal föräldrar är svåra att kommunicera med på grund av begränsade språkkunskaper?
4. Att arbeta utifrån transspråkande pedagogik, det vill säga att använda alla elevernas språkliga resurser i undervisningen har stor betydelse för såväl elever som deras vårdnadshavare eftersom man då visar att alla språk har samma värde, är kunskapsutvecklande och en källa till lärande. Arbetar vi enligt de premisserna på vår skola och vilka resultat kan vi då se? Om inte, skulle vi kunna tänka oss det och i så fall hur?
5. På Tulpanskolan har man ordnat ett föräldramöte som är avslut på dryga två månaders arbete med ett tema där vårdnadshavarna varit involverade kontinuerligt. Hur skulle vi på vår skola kunna arbeta på ett liknande eller kanske annorlunda sätt med hänsyn till flerspråkiga aspekter så att alla vårdnadshavare kan känna sig inkluderade?
6. På Tulpanskolan är det redan uppstyrt hur föräldramötet ska utformas och det innehåll som är föremål för kvällens aktiviteter. Om vi i stället på en F-6-skola skulle anordna ett föräldramöte i stil med det som anordnades på Anneskogsskolan, vilka frågor skulle vi då vilja skicka ut i förväg till vårdnadshavarna?
7. En av vårdnadshavarna på Tulpanskolan tyckte att hon kände sig utpekad om man använde tolk vid föräldramötena. Det finns många utmaningar att ta ställning till när det finns vårdnadshavare med begränsade kunskaper i svenska på en skola. Hur vill vårdnadshavarna bli delaktiga i skolans verksamhet? Hur ser vi till att alla vårdnadshavare, även de med begränsade svenskkunskaper, får sina önskemål uppfyllda?

Referenser

- Ager, Alastair & Strang, Alison (2004). Indicators of Integration. The experience of integration, final report. London: Home Office
- Björnberg, Ulla, 2013. I väntan på uppehållstillstånd. I: Maren Bak & Kerstin von Brömssen (red). Barndom och migration (13–45). Umeå: Boréns bokförlag.
- Bunar, Nihad (2015). Det osynliggjorda föräldraskapets nätverk, länkar och broar – nyanlända föräldrar och den svenska skolan. I: Nihad Bunar (red.) Nyanlända och lärande – mottagning och inkludering. (214-262) Stockholm: Natur och kultur.
- Erikson, Lars (2004). Föräldrar och skola . Örebro: Studies in Education 10.
- Cummins, Jim (2017). Flerspråkiga elever. Effektiv undervisning I en utmanande tid . Stockholm; Natur & Kultur.
- García, Ofelia (2009). Bilingual education in the 21st century: a global perspective . Malden, MA: Blackwell Pub.
- Henderson, Anne T. & Mapp, Karen L. (2002). A New Wave of Evidence: The Impact of School, Family and Community Connections on Student Achievement .
- https://www.researchgate.net/publication/238728797_A_New_Wave_of_Evidence_The_Impact_of_School_Family_and_Community_Connections_on_Student_Achievement
- Hjort, Torbjörn (2004). Nödvändighetens pris: Konsumtion och knapphet bland barnfamiljer . Lund: Socialhögskolan.
- Lahdenperä, Pirjo (2010). Mångfald som interkulturell utmaning. I: Pirjo Lahdenperä & Hans Lorentz (red.), Möten i mångfaldens skola: Interkulturella arbetsformer och nya pedagogiska utmaningar (15–39). Lund: Studentlitteratur.
- Little, D. and Kirwan D. (2018a). Translanguaging as a key to educational success: the experience of one Irish primary school For Teacher. In K. Maryns, S. Slembrouck, S. Sierens, P. Van Avermaet & K. Van Gorp (eds), The Multilingual Edge of Education, (313–339) . Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Little, D. and Kirwan, D. (2018b). From plurilingual repertoires to language awareness: developing primary pupils' proficiency in the language of schooling, In C. Frijns, K. Van Gorp, C. Hélot & S. Sierens (eds) Language Awareness in Multilingual Classrooms in Europe. Berlin: Mouton de Gruyter
- Månsson, Niclas & Osman, Ali (2017). I gapet mellan hem och skola: om några somaliska föräldrars möte med den svenska skolan. I: Lahdenperä, Pirjo & Sundgren, Eva (red.) (2017). Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet. Stockholm: Liber. 71–93 .

- Skolverket (2018) Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2018. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3975>
Hämtad den 2019.10.31.
- Svensson, Gudrun (2017). Transspråkande i praktik och teori. Stockholm: Natur & Kultur.
- Svensson, Gudrun (2019). Elevers röster i migrationsprocessen – transnationalism och diaspora. I: Hägerdal, Hans: Cara Mia. Vänskrift till Maria Lindgren 5 december 2019. (87-116). Humanetten 43/2019.
- Svensson, Gudrun & Khalid, Intisar (2017). Transspråkande för utveckling av flerspråkighet. I: Lahdenperä, Pirjo & Sundgren, Eva (red.) Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet. Första utgåvan. Stockholm: Liber. 84–115
- Svensson, Gudrun, Melkersson, Lena A. & Khalid, Intisar (2018) Elevers och deras vårdnadshavares uppfattningar om flerspråkig litteracitetsutveckling. Konferensbidrag. Symposium 2018, Litteracitet och flerspråkighet . Nationellt centrum Stockholms universite.
- Svensson, Gudrun & Svensson, Sofia (2020). Vårdnadshavares delaktighet och attityder till samverkan via transspråkande samarbetsläxor. Konferensbidrag. ASLA-symposiet 2020.
- Wanat, Carolyn L (2010) Challenges Balancing Collaboration and Independence in Home–School Relationships: Analysis of Parents’ Perceptions in One District. *The School Community Journal*, 2010, Vol. 20, No. 1. 159–186.